

L'exposició "Facing Fascism", al Museu de la Ciutat de Nova York, ha homenatjat els milers de nord-americans que van implicar-se amb la Segona República espanyola durant la Guerra Civil. La mostra acaba de tancar les portes amb un balanç de 150.000 visitants i preveu de traslladar-se a Barcelona i a Madrid d'aquí a uns mesos.

Nova York recorda el compromís amb la República

Quan va esclatar la Guerra Civil espanyola, Nova York i els Estats Units, en general, vivien un moment convuls. Encara es notaven els efectes del *crack* de 1929: hi havia una desocupació alta i una consciència social força arrelada. El cop d'estat del general Franco va aixecar una onada de simpatia progressista cap al govern de la República, especialment en ciutats com Chicago, San Francisco o Nova York. En aquesta última és on l'entusiasme va ser més important.

Un matí de 1937, Peter Frye va esmorzar amb una foto a set columnes dels bombardeigs a Madrid a la portada de *The New York Times*. Segons explica aquest voluntari en un documental que s'exhibeix al Museu de la Ciutat –al costat de centenars d'objectes i fotografies–, això el va fer decidir a prendre part en el conflicte. "No vull semblar un romàntic, però després d'allò vaig pensar: 'No puc continuar vivint en un món així'. Vaig trucar a un amic i li vaig dir: 'Què hem de fer per entrar a les Brigades Internacionals? Bé, encara que sigui amb els comunistes, qualsevol via és bona per a anar a lluitar allà.'" Com Frye, milers de joves idealistes –i no tan joves– van implicar-se apassionadament en una guerra llunyana d'un lloc que la immensa majoria només coneixia de referència.

Per a James D. Fernández, un dels impulsors de la mostra, la Brigada Lincoln "és la prova més destacada de l'existència d'una esquerra forta als EUA dels anys 30". Aquest professor de literatura espanyola i responsable del Departament d'Espanyol i Portuguès de la New York

University ha fet conèixer a molts dels seus alumnes l'existència de la Brigada Lincoln i alguna vegada n'ha portat algun voluntari a classe. "Gairebé cap alumne no en té ni la més mínima idea, però quan ho coneixen volen saber-ho tot i llegir-ho tot. Els intriga i els fascina saber que gent d'aquest país se'n van anar a lluitar en un altre només per ideals", explica Fernández. Si fa no fa, igual com a la resta de la societat. "El novaiorquès o l'americà mitjà no en sap res, d'aquesta història. Això sí, els que la coneixen, la coneixen molt bé, en tenen opinions formades i de vegades antagòniques", afegeix Fernández. Perquè, per bé que en aquella època la gran majoria de Nova York es va posar del costat de la República, també hi va haver grups,

bàsicament articulats a l'entorn de l'església catòlica, que van abocar-se amb el mateix entusiasme a defensar el cop i combatre la República. Les agressions a persones i béns religiosos eren vistos com la pitjor expressió del comunisme. Amb tot, alguns fundadors de la Casa de Espana favorables als colpistes, com Ramón Castroviejo, reconeixien que "els nostres partidaris de veritat es poden comptar amb els dits de les mans", recorda Fernández. Això, en uns anys en què actes a favor de República podien omplir amb 20.000 persones el Madison Square Garden i deixar-ne 10.000 més al carrer per falta d'espai, com va passar una vegada.

Fills d'immigrants. "Els voluntaris de la Brigada Lincoln provenien de gairebé tots els estats, però la majoria era de les grans ciutats. Tot i que alguns eren de famílies benestants, la majoria eren fills d'immigrants –irlandesos, eslaus, jueus, italians, grecs– arribats a principi de segle a Nova York", explica l'historiador Peter N. Carroll, autor de *La odissea de la Brigada Lincoln*, dipositari de les

Molta sorpresa entre els visitants

Leah, una estudiant de vint anys, s'entreté força davant cada vitrina. Pot ser perquè coneix molt bé els fets o bé perquè els desconeix completament. "No havia sentit parlar mai d'aquesta història i la trobo increïble. Com a novaiorquesa, em sento orgullosa d'aquells joves", explica a EL TEMPS. Verónica, una professora adjunta de trenta anys, també confessa que "no en sabia ben res i em sembla admirable". Crystal, una altra estudiant de 23 anys, sí que ho coneixia: "Ens ho han explicat en un curs d'estiu i de fet sóc aquí per a fer-ne un treball". "És clar que ho coneixia. Quan vaig néixer, a casa meva Espanya era com una religió. Els meus pares estaven implicats políticament, eren comunistes", explica Ken, de 57 anys. Isabele i Rita, dues dones de cinquanta fets, també s'hi entretenen molt. Rita és historiadora i afirma: "Tot Nova York hauria de passar per aquí. La mostra tracta extraordinàriament bé la complexitat de l'època. És meravellosa." Al llibre de visites, tots els comentaris són elogiosos, però Elisabeth Compa comenta que al primer hi ha un parell d'"Arriba Espana, Viva Franco". "No sé si ho van escriure de broma", comenta una mica intrigada.

A dalt, un visitant de l'exposició al Museu de la Ciutat de Nova York observa un dels plafons on hi ha diversos escrits de propaganda per a reclutar voluntaris amb l'objectiu de lluitar amb la República. A la dreta, detall d'un document, datat el 30 de setembre de 1938, en què la ciutat de València agraeix als voluntaris arribats de Nova York la implicació en la lluita contra el feixisme.

confidències de molts brigadistes i un dels principals promotors de l'exposició "Plantant cara al feixisme: Nova York i la Guerra Civil espanyola". Una tercera part dels gairebé tres mil membres de la brigada eren d'allà, i d'aquell port van salpar els vaixells amb els joves que van desafiar la prohibició del govern dels EUA de prendre part en el conflicte. En total, hi havia setanta nacionalitats representades, un 30% eren jueus i la mitjana d'edat era de 28 anys. També s'hi van apuntar uns quants centenars d'afroamericans i d'hispanos. Al final del conflicte, 800 brigadistes nord-americans havien deixat la pell al front.

L'únic europeu que va formar part del consell assessor de la mostra, el català Lluís Agustí, es va quedar molt sorprès quan en una de les primeres reunions es va dir que un dels objectius era demostrar que "aquells voluntaris, encara que haguessin perdut, eren bones persones". A més de servir per a explicar a molts novaïorquesos l'episodi històric de la Brigada Lincoln, l'exposició també ha

servit "perquè molts descendents es decidissin a treure de la intimitat de casa seva els objectes i els records d'aquells lluitadors que van fer costat a la República, sense por d'enfrontar-se amb els anticomunistes", explica Elisabeth Compa, una de les comissàries de la mostra. Perquè aquest és un altre aspecte, el de l'estigmatització dels voluntaris, titllats de *comunistes*. Després de la Segona Guerra Mundial, durant la cacera de bruixes del senador McCarthy, els voluntaris van omplir les llistes dels vigilats i perseguits. Una part dels voluntaris -n'hi ha que diuen la meitat- es pot considerar que eren d'aquesta ideologia, però molts altres només eren idealistes que van utilitzar els mitjans que el Partit Comunista va articular per a contribuir a les Brigades Internacionals, com Frye. La guerra freda posterior va contribuir a això i a esborrar de la memòria el paper de la Brigada Lincoln. "Els meus alumnes es queden de pedra quan els dic que als anys 30, a gairebé cada barri de Brook-

lyn hi havia una delegació del Partit Comunista, que aleshores tenia un suport gens negligible" diu Fernández.

Però l'objectiu del consell assessor només ha quedat complert a mitges. Abans d'inaugurar-se l'exposició, un article al *New York Sun* criticava durament l'objectiu de la mostra. Poc després -en aquest cas sí, després d'haver-la vist tranquil·lament-, el crític d'exposicions de *The New York Times*, Edward Rothstein, en va fer una crítica força dura, amb un títol ben explícit: "La Guerra Civil espanyola. Blanc i negre en un món obscur i ambigu", que va sorprendre els promotors. És clar que, setanta anys després, la Brigada Lincoln continua aixecant polseguera.

L'exposició, que ha estat oberta des del 23 de març fins diumenge passat, 12 d'agost, ha vist passar unes 150.000 persones. Ara, els organitzadors estan pendents de confirmar-ne el trasllat a Barcelona i a Madrid.

Jordi Carreras
Nova York